

- Maailmassa oli vuonna 2007 käynnissä noin 30 aseellista selkkausta. Useimpien ihmisten tiedot ja näkemykset maailman aseellisista selkkauksista perustuvat pääviestimien uutisjuttuihin. Media kykenee kuitenkin kuvaamaan vain osan vallitsevasta todellisuudesta.

→ Oppitunti 1:
SOTA JA MEDIA

→ TAVOITTEET

- Oppilaat ymmärtävät, että aseellisia selkkauksia koskeva uutisointi on haasteellista.
- Oppilaat saavat työkaluja aseellisia selkkauksia koskevien uutisten tulkitsemiseen ja ymmärtävät, että yksi uutinen ei anna kokonaiskuvaa tapahtumasta.

Sodassakin on säännöt.
OPPIMATERIAALI
YLÄKOULUILLE
JA LUKIOILLE

Joukkoviestimet osana sodankäyntiä

Medialla on erityisen tärkeä rooli aseellisten selkkausten aikana, sillä kriisitilanteissa ihmisten tiedon tarve kasvaa. Median kautta kuulemme taisteluista, siviilien elämästä sodan keskellä ja sotarikollisten oikeudenkäynneistä kansainvälisissä rikostuomioistuimissa. Ilman tiedotusvälineitä puolueettoman tiedon saanti olisi lähes mahdotonta.

Median ja asevoimien suhde on usein monimutkainen. Mediaa voidaankin pitää sotaa käyvän valtion tärkeimpänä liittolaisena. Taistelevat osapuolet ovat aina pyrkineet vaikuttamaan siihen, millaisen kuvan media luo selkkauksesta. Valtiot ovat esimerkiksi lähes poikkeuksetta harjoittaneet ainakin jonkinasteista sensuuria aseellisten selkkausten aikana.

Hienovaraisen julkisuuden hallinnan ohella mediaan voidaan vaikuttaa myös suoraan iskuin. Persianlahden sodassa vuonna 1991 tv- ja yleisradioasemat tuhoettiin heti sodan syttyä. Esimerkkejä löytyy lähempääkin: talvisodassa Neuvostoliitto pommitti Lahden yleisradioasema, minkä sanottiin vaikuttaneen lannistavasti ihmisten mielialoihin Suomessa.

Joskus joukkoviestimet voivat ottaa aktiivisen roolin väkivaltaisuuksissa. Esimerkiksi ennen Ruandan kansanmurhan alkua vuonna 1994 huturadikaalien äänenkannattaja, radioasema Radio Télévision Libre des Milles Collines oli avainasemassa muokkaamassa kielteistä kuvaa Ruandan toiseen pääheimoon kuuluvista tutseista. Lisäksi radioaseman tajuudella toistetun koodiviestin ”kaatakaa korkeat puut” on tulkittu käynnistäneen tutsien kansanmurhan.

Nykyinen tietoverkkopohjainen media on muuttanut sotauutisointia merkittävästi. Aiemmin taistelulentiltä ei juuri saatu ajantasaista tietoa maantieteellisen etäisyyden ja kirjeenvaihtajien vähyyden vuoksi. Vietnamin sotaa voitiin pitää ensimmäisenä varsinaisena ”mediasotana”, jossa reporterit pääsivät seuraamaan tapahtumia suoraan sota-alueelle.

Uudenaikaisen sotaraportoinnin myötä median kontrollointi muuttui haasteellisemmaksi. Julkisuuden hallinta onkin keskeinen osa nykyaikaista sodankäyntiä. Esimerkiksi Yhdysvaltojen puolustushallinto on panostanut siihen suuria rahasummia muun muassa Persianlahden ja Irakin sodissa.

Uusi teknologia on mullistanut tiedonvälityksen – kuka tahansa voi ryhtyä internetissä reporteriksi. Median muutoksen myötä myös taistelevat osapuolet ovat uusien haasteiden edessä.

Media kertoo yhden tarinan kerrallaan

Tietyt konfliktit saavat enemmän huomiota mediassa kuin toiset. Esimerkiksi Irakin sodasta uutisoidaan laajasti, mutta pitkittyneistä ja laajaa tuhoa aiheuttavista ”unohdetuista sodista” vähemmän. Uutiset eivät kerro maailmasta selälänsä, vaan suodattavat todellisuutta tiettyjen muottien läpi.

Toimittajat valikoivat informaatiotulvasta uutiset uutiskriteereillä, joita ovat muun muassa yllätyksellisyys, negatiivisuus ja kulttuurinen läheisyys. Niiden valossa suomalaista kiinnostaa loputtomalta tuntuvaa afrikkalaista sotaa enemmän Espanjassa tapahtunut bussiturma, jossa menehtyi suomalaisia. Uutisoinnissa nousevat esiin siis sellaiset asiat, joista me haluamme lukea.

Huonot uutiset saavat mediassa enemmän tilaa kuin hyvät. Filosofi Pekka Himasen mukaan olemme siirtyneet riskiyhteiskunnasta niin sanottuun pelon yhteiskuntaan: Media nostaa esiin terrorismia ja liikenneonnettomuuksia, vaikka ympäristöongelmat kasvavat ja tuhansia ihmisiä kuolee päivittäin syihin, jotka voisivat olla helposti estettävissä. Media ei kerro vaikeasti hahmotettavista ratkaisuvaihtoehdoista, vaan maalaillee iskeviä otsikoita uusia uhkakuvia.

Laajempia syy-seuraussuhteita ja kaikkia eri näkökulmia ei voi mahdollistaa yhteen ainoaan uutiseen. Uutinen ei ole

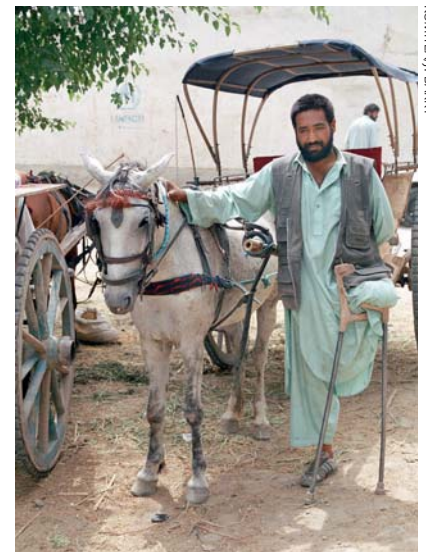
todellisuuden kuva, vaan se esittää maailmasta vain pienen ajallisesti ja näkökulmaltaan rajatun viipaleen.

Median haasteellinen tehtävä

Myös vastaanottavan ihmisen mielikuvat, maailmankatsomus ja arvot vaikuttavat siihen, kuinka uutisia tulkitaan. Onkin sanottu, että lähes joka konflikti käydään vähintään kahdella maaperällä: ihmisten mielissä ja taistelulentillä.

Aseellisissa selkkauksissa kyse on laajemmista tapahtumaketjuista kuin mitä median kuvat ja sanat välittävät. Vaikka uutisissa usein kerrotaan sodista vain yksittäiset rajut iskut ja kuolinluvut, todellisuudessa sota vaikuttaa kokonaisvaltaisesti sen jalkoihin jääneiden elämään kaikkiiin osa-alueisiin. Jotkut seurauksista ovat äkillisiä ja selkeitä, kun taas toisten esiin tuleminen kestää pidemmän aikaa.

Välittömiä vaikutuksia ovat esimerkiksi haavoittuminen, perheestä eroon joutuminen, läheisen kuolema tai ko-

KOINITEN/ BARRY

Sota vaikuttaa sen jalkoihin jääneiden ihmisten kaikkien elämään. Maamiinat aiheuttavat myös sodan jälkeen tuhoa ja tuskaa eri puolilla maailmaa.

din tuhoutuminen. Hiljalleen paljastuvia seurauksia voivat olla sodan aiheuttama turvattomuuden tunne ja traumat, jotka saattavat muodostua pysyviksi psyykkisiksi ongelmiksi.

Sodan taloudelliset vaikutukset ja yhteiskunnan tarjoaman suojan puute näkyvät koko yhteiskunnassa. Sodan seuraukset vaikuttavat usein sukupolvesta toiseen ja jäljet ovat yleensä nähtävissä vielä kauan sodan päätyttyä. (Lisätietoa sodan vaikutuksista ja mediasta tehtävässä 2.)

Vaikka yksi uutinen ei aina välittäiskään kokonaiskuvaa tietystä tapahtumasta, voivat tiedotusvälineet suuren vaikutusvaltansa ansiosta nostaa esiin epäkoh-tia ja osaltaan auttaa hillitsemään sodan kärsimyksiä. Kun median huomio kiinnit-tyy tiettyihin humanitaarisiin ongelmiin, uutisointi voi samalla luoda poliittisia paineita valtioille puuttua selkkauksiin ja niissä tapahtuviin kauheuksiin. Esimer-kiksi tiedotusvälineiden uutisointi Jugo-slavian ja Ruandan konflikteista edisti YK:n erityistuomioistuinten perustamista.

On tärkeää ymmärtää, että joukko-viestimet toimivat haasteellisella ja mo-niulotteisella kentällä. Kuulijalle ja lukijal-le valtava tiedon määrä asettaa lisähaas-teen, kun kaiken saatavilla olevan tie-don lukeminen ja sisäistäminen on tul-lut mahdottomaksi. Nuorilta vaaditaan-kin yhä enemmän kykyä lukea medi-aa, pohtia näkemäänsä ja kuulemaan-sa. Siksi on tärkeää antaa nuorille työka-luja miettiä, mitä tietoa uutiset välittävät ja mitä eivät, millaisista asioista uutisoi-daan ja miksi?

KOMITANI KUVA-ARKISTO